

KIRIM TÜRKLERİNİN NÜFUS HAREKETLERİ VE DEMOGRAFİK YAPISI

Doç. Dr. Kutluk Kağan SÜMER*

Öz

Kırım Türkleri Kırım'ın Ruslar tarafından işgal edilmesinden sonra 1785-1902 yılları arasında Türkiye ve diğer Balkan ülkelerine göçmek zorunda kalmıştır. Balkan savaşlarıyla beraber diğer Balkan muhacirleriyle birlikte Türkiye'ye göçmüştür. Kırım'da kalan Kırım Türkleri bundan sonraki yıllarda zulüm, baskı, sürgün ve soykırımlara uğramıştır. Bu çalışma çeşitli yıllarda elde edilen nüfus ve yerleşim istatistikleri ışığında gerek Türkiye, gerek Kırım, gerekse diğer sürgün bölgelerinde Kırım Türklüğünün nüfuslarını bilimsel yöntemlerle tahmin etmeye ve ortaya koymaya çalışacaktır.

Anahtar kelimeler: Kırım, Tatar, Kırım Türkü, Nüfus, Göç, Sürgün, Demografi.

Abstract

Population Movement and Demographic Structure of Crimean Tatar Turks

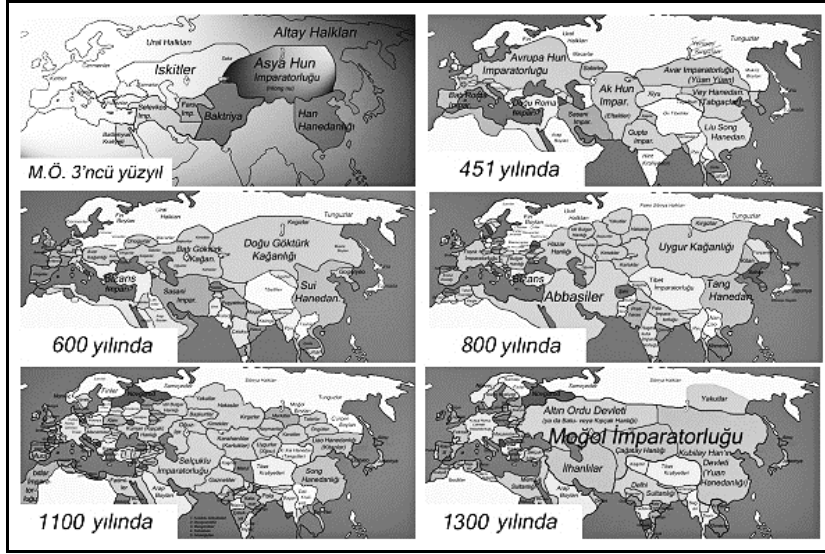
After the Russian occupation in Crimea, between 1750-1902, Crimean Tatar Turks were obliged to migrate to Turkey and other Balkan countries. They have migrated to Turkey with other Balkan immigrant in the period of Balkan War. After this period Crimean Tatars who remained in Crimea has undergone to cruelty, oppression, deportation, exile and genocide. This work tries to demonstrate populations of Crimean Tatar Turks in Turkey and another place of exile with scientific methods.

Key words: Crimea, Tatar, Crimean Turks, Population, Immigration, Exile, Demographics.

Kırım tarihi boyunca, Hunlar, Göktürkler, İskitler, Hazarlar, Altın Ordu, Kırım Hanlığına ev sahipliği yapmış tarihi Türk vatanı olan bir bölge-

* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri Bölümü, kutluk@istanbul.edu.tr

dir. (Şekil-1) Kırım Hanlığı coğrafyası XV. - XVIII. asırlarda Kırım yarım-adasından başka Taman, Kuban, Nogay bozkırı ve bucağ bölgesini de içine almaktaydı. (Şekil-2)

Şekil-1: Tarih Boyunca Kırım Türklüğü¹

Kırım Hanlığının bu bölgedeki nüfusu 3-5 milyon kişi kadardı.² Bizzat Kırım yarımadasında ise bu dönemde 800³ bin ila 1.5 milyon kişi yaşamaktaydı.⁴ Kırım Hanlığına bağlı dağlık alanın kuzeyindeki stepler ile kaplı ova bölümü ve şehirlerin tamamına yakını Türk nüfusundan oluşmakta idi. “Toman’a göre Mengli Giray Han (II) - (1724-1730, 1737-1738) Kırım’da olan köylerin sayılmasını emretmiş ve 1740’da 48 kadılıkta 1399 köy hesap olunmuş, iş bununla tamam olmuştu” 18. asırda Kırım’ın müdafaası için 100.000 asker toplanmış olması ise Kırım’ın nüfusunun 1,5 milyona yakın olduğunu göstermektedir.⁵

Rus Çarlığı, coğrafi konumu itibari ile, önce Karadeniz’in kuzeyini ele geçirmek sonra da batıda Boğazlara ve Balkanlar’a, doğuda Kafkasya’ya hakim olarak güneye inme siyasetini takip etmiştir. Jeopolitik konumu itibari ile Kırım, Rus topraklarının Karadeniz ve Akdeniz havzasına açılmasının tek yoludur. XVI. yüzyılın ortalarında yeni bir siyasi güç olarak

¹ Onur Gürman, *Türk Tarihinin Kısa Kronolojisi*, <http://bilgiuzayi.com/forum/index.php?PHPSESSID=qbage01cp2t8asf084hlir45p4&topic=607.msg619#msg619><Çevrim İçi: 3/4/2014.

² Baron de Tott, *Mémoires du baron de Tott, sur les Turcs et les Tartares* (1784), <https://archive.org/details/mmoiresdubarond04tottgoog><Çevrim İçi: 3/4/2014.

³ Abdullah Zihni, “Bir Leh Kolonielinin Kırım Hatıraları”, *Emel Mecmuası*, No: 6, Sayı: 3, 1934.

⁴ Ethem Fevzi Gözaydın, *Kırım Türklerinin Yerleşme ve Göçmeleri*, İstanbul, 1948, s. 23.

⁵ Ethem Fevzi Gözaydın, *a.g.e.*, s. 28.

ortaya çıkan Ruslar, kısa süre içerisinde önemli başarılar elde ederek, Kırım ve Kafkasya bölgelerine hâkim olmaya başlamışlardır.

Bu dönemlerde Osmanlı Devleti, bu coğrafya için özel bir politika takip etmeyerek, genel olarak Boğazların ve Karadeniz'in güvenliği için, sadece Karadeniz'in kuzey sahillerini elinde tutma yönünde bir politika izlemiştir. Osmanlı Devleti tarafından Rusya'nın yeterince önemsenmeyişi sonucunda, Rusya daha da güçlenerek Osmanlı Devleti için büyük bir tehlike haline gelmiştir.

Altın Orda Devleti'nin yıkılması ve ardından zamanla Kırım Hanlığının ve bölgenin Rusların eline geçmesi, Osmanlı Devleti'nin başta Boğazlar ve İstanbul olmak üzere, bütün topraklarını Rus tehdidine maruz bırakmıştır.

1774'te Kırım Hanlığının kaybedilmesinden sonra Osmanlı Devleti'nin doğu ve kuzey sınırlarının güvenliği ancak Kafkasya'nın kontrolü ile sağlanabileceği için Osmanlı Devleti, Kafkasya'ya daha fazla önem vermeye başlamıştır. Kırım'ın kaybını içine sindiremeyen Osmanlı Devleti, Rusya'ya karşı harekete geçmişse de 1806-1812 tarihleri arasında yapılan Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda bölgede önemli bir değişiklik olmamıştır. Ancak 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti Kafkasya'daki bütün haklarından vazgeçmiştir.

Rusya, Kırım ve Kafkasya'da ele geçirdiği yerlerdeki nüfuz ve hâkimiyetinin kesinleşmesi için çok yönlü sömürge, iskân ve asimile politikası izlemeye başlamıştır. Takip edilen politikanın esasını; demografik üstünlük sağlamak, bölgenin verimli ekonomik kaynaklarına sahip olmak, Osmanlı Devleti'ne taraftar olan kitleyi her ne şekilde olursa olsun bölgeden uzaklaştırmak, Müslüman nüfusun dini ve kültürel değerlerini bozmak ve böylece onların dinamizmini sağlayan bu değerlerden kopararak Ruslaştırılmasına zemin hazırlamak oluşturmuştur.⁶

Şekil-2: Kırım Hanlığı⁷

⁶ Abdullah Saydam, *Kafkasya'da Bağımsızlık Mücadeleleri ve Türkiye*, T.C. Karadeniz Teknik Üniversitesi Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi, Trabzon, 1993, s. 50.

⁷ <http://www.eba.gov.tr/gorsel/bak/0d9b8d66110d8c984492ba96346d26c01a978ba89e031<Çevrim İçi: 3/4/2014.>

Rusların bölgede kazandıkları her askeri başarı, beraberinde tehirci getirmiştir. Bölgenin gerçek sahipleri olan Müslüman Türkler çeşitli bahanelerle Osmanlı Devleti'ne göçe zorlanmışlardır. Sonuçta, 1783'te Kırım'ın Rusya'ya ilhakından hemen sonra Rusların Kırım ve Kafkasya'da ele geçirdikleri bölgelerdeki Müslüman halka karşı uyguladıkları baskı politikaları bu bölgelerden Osmanlı Devleti'ne göç hareketlerini başlatmıştır. Kırım ve Kafkasya'dan Osmanlı Devleti'ne yönelik olarak başlayan göçler, bazen hızlanarak, bazen de yavaşlayarak yıllar boyunca devam etmiştir.

Kırımlıların ya da Tatarların kendi vatanlarından göç etmeleri, Osmanlı Devleti'ne yönelik ilk Müslüman göçüdür. XIX. yüzyılın ortalarına kadar, özellikle de 1860'larda yapılan göçlerle Tatarlar Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerine ve aynı zamanda Rumeli bölgesine de iskân edilmişlerdir. Ancak Rumeli bölgesine yerleştirilen Tatarlar, daha vatanlarından ayrılmaları yirmi yıl bile olmadan, artık Bulgaristan ya da Romanya haline gelmiş olan iskân yerlerinde, kendilerini tekrar Hıristiyan idaresi altında bulmuşlardır. Sonuçta, bu insanların çoğu, özellikle de Dobruca ve Bulgaristan'a yerleşmiş olan Tatarların büyük bir kısmı ikinci bir hicretle Anadolu'ya göç etmişlerdir.

Yöntem

Yıllık nüfus artış oranından hareketle nüfus tahmini projeksiyonu

$$N_G = N_B * \left(1 + \frac{p}{100}\right)^n$$

formülüyle yapılmaktadır. Bu formülde:

- N_G: Gelecekteki (n yıl sonraki) Nüfusu
- N_B: Başlangıç Yılındaki (Bilinen) Nüfusu
- p: Yıllık % Nüfus Artış Oranını
- n: Geçen yıl sayısını

ifade etmektedir. Aynı mantığı yıllık nüfus artış oranını hesaplamak için kullanacak olursak formül aşağıdaki şekli alacaktır:

$$p = \left(\sqrt[n]{\frac{N_G}{N_B}} - 1 \right) * 100$$

Bu projeksiyonlarda dönemler itibariyle dünya nüfus artış oranları kullanılmıştır. Bu oranlar aşağıdaki Tablo-1 de verilmiştir.

Yıllar	Dünya Nüfusu	Nüfus Artış Oranı (Yıllık %)
1000	310 milyon	-
1250	400 milyon	0.1020
1650	500 milyon	0.0558
1700	610 milyon	0.3985
1750	790 milyon	0.5185
1800	980 milyon	0.4320
1850	1.260 milyar	0.5039
1900	1.650 milyar	0.5408
1910	1.750 milyar	0.5901
1920	1.860 milyar	0.6115
1930	2.070 milyar	1.0755
1940	2.300 milyar	1.0592
1950	2.520 milyar	0.9177
1960	3.020 milyar	1.8265
1970	3.700 milyar	2.0515
1980	4.440 milyar	1.8399
1990	5.270 milyar	1.7285
2000	6.060 milyar	1.4066

Tablo-1: Yıllara Göre Dünya Nüfusu⁸

Çarlık ve SSCB dönemindeki nüfus hareketleri ve yıllık ortalama nüfus artış oranları aşağıdaki Tablo-2 de verilmiştir.

Yıl	Devlet	Nüfus	Nüfus Artış Oranı (Yıllık %)
1897	Rus Çarlığı	125,640,000	-
1911	Rus Çarlığı	167,003,000	2.0536
1920	SSCB	137,727,000	-2.1188
1926	SSCB	148,656,000	1.2808
1937	SSCB	162,500,000	0.8128
1946	SSCB	170,548,000	0.5385
1951	SSCB	182,321,000	1.3440
1959	SSCB	209,035,000	1.7239
1970	SSCB	241,720,000	1.3295
1985	SSCB	277,700,000	0.9294
1991	SSCB	293,047,571	0.9006

Tablo-2: Çarlık ve SSCB Döneminde Yıllara Göre Nüfus ⁹

⁸ Colin McEvedy and Richard Jones, *Atlas of World Population History*, Penguin, 1978.

⁹ E.M. Andreev, et al., *Naselenie Sovetskogo Soiuza, 1922-1991*. Moscow, Nauka, 1993, http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_the_Soviet_Union#cite_note-and-2<Çevrim İçi: 3/4/2014.

Devletçik (Sovyet)	1979 Nüfusu (Bin)	1989 Nüfusu (Bin)	Rus Nüfus Oranı (%)	10 Yıllık Nüfus Artış Oranı	2006 Yılı Dünya Nüfus Artış Oranları ¹⁰
Bütün SSCB	262,436	286,717	51.4	0.8888	-
Rusya	137,551	147,386	81.3	0.6930	0.4
Ukrayna	49,755	51,704	22.1	0.3850	-0.25
Beyaz Rusya	9,560	10,200	13.2	0.6501	-0.10
Moldovya	3,947	4,341	5.6	0.9560	-0.04
Azerbaycan	6,028	7,029	6.3	1.5482	1.35
Gürcistan	5,015	5,449	1.6	0.8334	0.63
Ermenistan	3,031	3,283	8.3	0.8018	0.17
Özbekistan	15,391	19,906	37.8	2.6058	1.47
Kazakistan	14,685	16,538	7.6	1.1954	1.43
Tacikistan	3,801	5,112	21.5	3.0076	2.45
Kırgızistan	3,529	4,291	9.5	1.9743	1.22
Türkmenistan	2,759	3,534	9.4	2.5065	1.29
Litvanya	3,398	3,690	34	0.8278	-1.48
Letonya	2,521	2,681	30.3	0.6172	-1.60
Estonya	1,466	1,573		0.7070	-0.04
DÜNYA					1.15
TÜRKİYE					1.28

Tablo-3: Eski SSCB'de Sovyetlerin Nüfusları ve Nüfus Artış Oranları¹¹

Genel Kabuller

1785-1850 aralığında dünya nüfus artış oranı olan %0.5 ile hareket edilecektir. 1850-1911 yılları arasında dünya nüfusu %0.5 civarında artmakla beraber Çarlık Rusya'sı devrinde bu artış oranı yıllık %2 civarında olmuştur. Kırım Türklerinin nüfusları bu periyotta %2'lik nüfus artış oranıyla tahmin edilecektir. 1911-1920 yılları arası nüfus artış oranındaki %-2 civarındaki düşüş Kırım Türklerinde misli misli yaşanmıştır. Bu devire ait zaten muntazam istatistikler mevcuttur. 1920-1950 arasında ortalama %1'lik bir büyüme kullanılacaktır. 1950-1991 arası dönemde SSCB'de nüfus artış oranları ortalama %1.2 civarında olmakla beraber bu oran Türk bölgelerinde oldukça yüksektir. Kırım Türklerinin yoğun olarak sürgün edildiği Özbekistan'da söz konusu dönemde %2.6'lık yıllık nüfus artışı söz konusudur. Bu oran bu dönemde %2 olarak kabul edilecektir. 1991-2013 yılları her ne kadar Kırım Türklerinin Kırım'a yoğun olarak döndükleri ve burada nüfusu arttırma politikası sürdürmekle beraber bu yıllarda oran yine %2 olarak kabul edilecektir.

Bütün bunların ışığında Rus Çarlığının Kırım'ı işgalinden sonraki zorunlu göçürmeler, baskılar, Hristiyanlaştırma propagandaları, suni açlık-

¹⁰ United Nations, *World Population Prospects The 2006 Revision Highlights*, New York, 2007, s. 54.

¹¹ E.M. Andreev, *a.g.e.*, Çevrim İçi: 3/4/2014; United Nations, *a.g.e.*, s. 54.

lar, sürgünler ve soykırımlar olmasa sadece Kırım Yarımadası'ndaki XVIII. yüzyıl nüfusu olan 800 binden hareket edecek olursak 2013 yılı için nüfus olarak 27,5 milyon Kırım Türk'ünden bahsetmek mümkün olacaktır. Bu nüfusun yarımadaya sığmayacağı ve bölgeye dağılacağı malumdur.

Nüfus Yapısındaki Değişim ve Göçler

Rusya, özellikle 1856 yılında Kırım Savaşı'nı müteakiben bölgeye dönük siyasetini daha da sertleştirmiştir. Ruslar için, Karadeniz'in kuzeyinde kalıcı bir hâkimiyet tesis etmenin yolu, Kırım ve Kafkasya'da Çarlık yönetimine hiçbir konuda zorluk çıkarmayan ve Osmanlı ile dini bağları en aza indirgenmiş, Hıristiyan ağırlıklı bir nüfus yapısı oluşturmaktan geçmektedir. Bu amaçla baskıcı bir tutum sergilenmeye başlanmış, özellikle Müslümanların mülkiyet haklarına kısıtlamalar getirilmiş, bölgedeki idari ve demografik yapı yeniden tesis edilmeye başlanmıştır. Ortaya çıkan tabloda Müslümanlar için en önemli çıkış yolu ise halifenin koruması altına girmek olmuştur. 1783'ten bu yana devam eden Kırım'dan göçler 19. yüzyılın ortasından itibaren hız kazanmıştır. Bilhassa 1860-1862 yılları arasında pek çok Kırmılı, Osmanlı topraklarına göç etmiştir. Bunların büyük bir bölümü başta Romanya ve Bulgaristan olmak üzere Balkan coğrafyasında iskân edilirken, bir kısmı da Anadolu'ya yerleştirilmiştir.

Saydam'a göre 1856-1876 arasındaki dönem için göçmenlere ait tahmin 1.000.000-1.200.000 kişidir.¹² Aynı dönem için İpek, 600.000 ile 2.000.000 kişi arasında bir tahmin yapmaktadır.¹³ Her iki araştırmada da bunlardan ne kadarının Kafkasyalı, ne kadarının Kırmılı olduğu belirtilmemiştir. Fisher de net sayılara ulaşamamakla birlikte, 1855-1866 yılları arasında 500.000-900.000 kadar Müslüman'ın Rusya'dan göç etmiş olabileceğini belirtmiştir.¹⁴ Karpat ise 1859-1879 yılları arasında çoğu Çerkez olmak üzere 2.000.000 Kafkasyalının topraklarını terk ederek Osmanlı Devleti'ne sığındığı ve bunlardan 1.500.000 kişinin iskân edilebildiği yönünde bir varsayım öne sürmektedir.¹⁵ Barlas'a göre ise, Kırım Savaşı'ndan sonraki dönemde Anadolu'nun dört bir yanına yerleşen Kafkasyalı muhacirler 565.000 kişidir.¹⁶

Balkan Savaşları'nın başlaması ve bölgenin Osmanlı tarafından terk edilmesiyle beraber ikinci dalga göç başlamıştır.¹⁷ Bu dönemde başta Ro-

¹² Abdullah Saydam, *a.g.e.*, s. 50.

¹³ Nedim İpek, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, TTK, Ankara, 1994, s. 40.

¹⁴ Alan Fisher, *A Precarious Balance: Conflict, Trade and Diplomacy on the Russian-Ottoman Frontier*, Isis, İstanbul, 1999, s. 171-191.

¹⁵ Kemal H. Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, Çev. Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 170.

¹⁶ Cafer Barlas, *Dünü ve Bugünü İle Kafkasya Özgürlük Mücadelesi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1999, s. 362.

¹⁷ Ferhat Berber, "19. Yüzyılda Kafkasya'dan Anadolu'ya Yapılan Göçler", *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 31, Güz, 2011, s. 34.

manya ve Bulgaristan'a yerleşen özellikle Kırım Türkleri bu bölgelerden de Anadolu'ya geçmişlerdir. 1912-1920 döneminde Balkanlardan gelen Müslüman sığınmacılar ve bunların iskân edildiği yerler incelenecek olursa ikinci göç dalgasının boyutları hakkında bir fikir edinmek mümkün olacaktır.

Vilayet	1912-1920 Arası Gelenler	1912-1915 Arası Gelenler	Fark
Aydın (İzmir dahil)	145,868	104,879	40,989
Edirne	132,500	95,267	37,233
Hüdavendigar	20,853	14,993	5,860
Karesi (Balıkesir)	14,687	10,689	3,998
Sivas	10,805	7,769	3,036
Halep	10,504	7,552	2,952
Ankara	10,008	7,196	2,812
Eskişehir	9,088	6,534	2,554
Adana	9,059	6,513	2,546
Konya	8,512	6,120	2,392
Çatalca	7,500	5,393	2,107
İzmit	6,771	4,868	1,903
Kayseri	6,140	4,415	1,725
Maraş	5,031	3,617	1,414
Biga	4,033	2,903	1,130
Canik (Samsun)	3,875	2,786	1,089
İstanbul	6,609	2,594	4,015
Suriye	3,187	2,291	896
Menteşe (Muğla)	855	615	240
Karahisar (Afyon)	280	201	79
Bolu	258	185	73
Kastamonu	257	184	73
Mamuretülaziz (Elazığ)	242	173	69
Genel Toplam	416,922	297,737	119,185

Tablo-4: 1912-1920 Döneminde Balkanlardan Gelen Müslüman Sığınmacılar ve Bunların İskân Edildiği Yerler¹⁸

Kırım Yarımadası'nda 18. yüzyılda yaşayan 1 milyon Kırım Türk'ünün 500.000 kadarının gerek direk Anadolu'ya gerekse Balkan Savaşları sonrasında Balkanlar üzerinden Türkiye'ye geçtiği düşünülecek olursa ki bunu Saydam, İpek, Karpat ve Barlas'ı verileri de desteklemektedir. Yıllık %1.2'lik bir ortalama yıllık nüfus artışıyla 7.5-8 milyon Kırım kökenli

¹⁸ Sezer Arslan, *Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Haziran, 2008, s. 107.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşımdan bahsetmek mümkündür. Yine aynı mantık içinde tahminen 15 milyon kişi civarında Kırım ve Kafkasya kökenli göçmenlerden bahsetmek mümkün olacaktır. Kırım Türklerinin dil, din, mezhep, milliyet faktörleri açısından Türkiye Türklerinden bir farkının olmaması sebebiyle bu göçmenler zaman içerisinde menşelerini sadece bir hatıra olarak hatırlamasına sebep olmuştur. Zaman zaman ise aradan geçen 250 yılda bu ayırım da kaybolmuştur.

Göçler Sonrasındaki Kırımdaki Nüfus Dengesi ve Sürgün

1820 yılına gelindiğinde söz konusu göçler sonrasında Kırım'ın Türk nüfusu 180 bine kadar düşmüştür.¹⁹ Bu oran söz konusu dönemdeki %0.8'lik nüfus artış oranıyla büyütüldüğünde 1880 yılına gelindiğinde Kırım'daki Türk nüfusu 290 bin olarak hesaplanabilir. Bu tahmin Saydam (1997) ve Roskoschany (1882) tarafından 280 bin olarak verilmektedir. Bu rakamdan hareket edecek olursak 1910 yılında 425 bin sayısına ulaşırız. 1910 yılına ait resmi istatistikler²⁰ bu tahminimizde haklı olduğumuzu doğrular niteliktedir. 1910 yılına ait rakamlardan hareket ettiğimiz takdirde ard arda gelen soykırımlar ve sürgünler olmasaydı bugün Kırım'da 4.5 milyon Kırım Türk'ünün yaşıyor olması gerekirdi.

Ancak, 1918'de milli hükümet zamanında Kırım'da bir nüfus sayımı yapılmasına teşebbüs edilmiştir. Fakat bu da tamamlanamamıştır. Yalnız Kırım'ın resmi daire ve sosyal kayıtlarında yapılan araştırma neticesinde ilmi bir mahiyeti olmamakla beraber, hakikate en yakın olan rakamlar elde edilmiştir. Bu araştırmaya göre o tarihteki Kırım'ın nüfusu 517.000'dir. Bunun %66,60'sı Müslümanlar, %18,65'ni Büyük Ruslar, %6.21'ini Ukrainerler ve %8,54'nü diğerleri teşkil etmektedirler.

İlerleyen yıllarda Kırım'ı 1920 yılında Bolşeviklerin istilasında direnen 70 bin kadar vatansever Kırım Türk'ü Bolşevikler tarafından kurşuna dizilmiştir.

Sovyetlerin soyguncu iktisat siyaseti, Kırım'da Kasım 1921'den Haziran 1922'ye kadar devam eden suni bir açlık doğurdu. Kırım'ın o yıl sadece Kırım'a yetebilen mahsulü ihraç edildi. İtalyan Kızılhaç'ının Kırım için teklif ettiği yardım reddedildi. Açlığı önlemek için hiçbir tedbir alınmadığı gibi Türkiye'nin yolladığı hububat başka maksatlarla saf edildi. Bu suni açlık sonrasında Kırım ahalisinin %21'i yok oldu. 1917 sayımındaki 594,592 Kırım Türk'ünün bu yıllarda 610 bin civarında olması gerekir ki bu rakam suni açlık politikası sonucu 480 binlere düşer. 1928 yılında Kırım Muhtar Cumhuriyetini Ruslaştırma ve asimilasyon çalışmalarına karşı çıktığı gerekçesi ile Kırım nüfusunun %2.1'lik bir kısmı daha imha edildi. Bu da Kırım nüfusunun 470 binlere düşürmüştü.

¹⁹ Yücel Öztürk-Cercis İkiel, *Kırım'da Nüfus ve Yerleşmeye Genel Bir Bakış (16-19. Yüzyıl)*, 2008, s. 5.

²⁰ Tyanşanskiy Semenov, *Polnoye Apisaniye Naşego Oteçsıwa*, Cilt: XIV, Novorossiya, Kırım St. Petersburg, 1910, s. 561-592 (*İhtilalden Evvelki Resmi Rus İstatistikleri, Kırım'ın Nüfusu*).

İmha siyasetinin dördüncü aşaması olarak 1929-1930 yıllarında Kırım Türklerinin %20'lik bir kısmı kulak (toprak sahibi) ve burjuva milliyetçisi oldukları gerekçesiyle Urallar ve Sibiryaya bölgesine sürülerek imha edildi.

Bu imha neticesinde Kırım Türklerinin sayısı 380 binlere düşmüş oldu. 1930 yılından 1944 yılına kadar ortalama yıllık %2'lik bir artış hızıyla Kırım Yarımadası'nda 500 bin Kırım Türk'ünün bulunması gerekir. 10 Nisan 1944 tarihinde Bolşeviklerin Kırım'ı tekrar işgali sonrasında Kırım'da yeniden ağır baskılar başlamış oldu. Bu baskılar esnasında ve bir ay zarfında ne kadar Kırım Türk'ünün yok olduğunu ne yazık ki bilemiyoruz.

18 Mayıs 1944 gecesi vuku bulan sürgünde ise Kırım Türkleri topyekün ve akıl almayacak şartlar altında Sovyetler Birliği'nin muhtelif bölgelerine sürgün edilmiş, sürgün esnasında ve sürgünün hemen sonrasında nüfuslarının %46'sını kaybetmiş oldular.

Hayatta kalan Kırım aydınlarının ileri görüşlülüğü sayesinde aktivasyon gurupları tarafından sürgün sonrası bir nüfus sayımına gidilmiş ve hayatta kalan insanlar tespit edilmiştir. Özbekistan'a ait bir sayım aşağıdaki gibi özetlenmektedir. Sürgün edilen 238.500 Kırım Türk'ünün %86,4'ü kadın ve çocuktur. Bir buçuk yıl sonra hastalık siyasi zulüm ve moral işkenceleri neticesinde yerleştirilenlerden Taşkent eyaletinde %41, Semerkant eyaletinde %54,7 ve Andican eyaletinde %46,1'i ölmüştür.

Yaş	Toplam	Sürgünler (%)	Erkekler (%)	Kadınlar (%)
16 yaşına kadar çocuk	99.400	41.7	49.700 (20.85)	49.700 (20.85)
Reşit olmayan çocuklar	13.300	5.6	6.650 (2.8)	6.650 (2.8)
18 yaş üzeri kadın	93.200	39.1	-	93.200 (39.1)
18 yaş üzeri erkek	32.600	13.6	32.600 (13.6)	-
TOPLAM	238.500	100	88.959 (37.25)	149.550 (62.75)

Tablo-5: Kırım'dan Sürgün Edilmiş Kırımlılar İle İlgili İstatistik²¹

Özbekistan	69-86	Taşkent, Semerkant, Andican, Fergana
Tacikistan	3-6	Hocakent
Kazakistan	2,5-3	Almaata, Çimkent
Krasnodar	1-6	Krımsk, Abinsk, Novorossiysk
Diğer	1-2	Ukrayna'nın Herson Bölgesi ve Kırgızistan

Tablo-6: Sürgün Edilen Kırım Tatarlarının Bölgelere Göre Dağılımı²²

²¹ "Taşkent Davası", *Emel Mecmuası*, Samizdat Kütüphanesi 7 Numaralı Samizdat, Sayı: 99, 1.7.1969.

1967 yılında ilk defa değişik bölgelerden 6.000 kadar Kırım Türk'ü Kırım'a döndüyse de sadece 3 erkek ve iki aile başarılı olabildi, diğerleri Sovyet makamlarınca refüze edildiler.

Kırım'a sadece ziyaretçi olarak gitmek isteyenlere büyük zorluklardan sonra sadece 15 günlüğüne izin verildi. 1969 yılında BM İnsan Hakları Komisyonu'nun baskısıyla 11 Kırım Tatar ailesine daha Kırım'a dönme hakkı tanındı.

1972 yılında Komünist Parti üyelerinden 30 Kırım Tatar ailesine daha Kırım'da yerleşme izni verildi.

Nihayet 1967-1975 periyodunda sadece 5.000 Kırım Türk'ü vatanları olan Kırım'a resmi yollarla geri dönebildi.

Kırım Tatar kaynakları bu esnada 3.000 kadar Kırım Türk'ünün daha bu tarihlerde Kırım'da izinsiz olarak yaşadıklarını söylemekteydi.

1977 yılında 200 Kırım Tatar ailesi KGB tarafından tevkif edilerek yeniden Kırım'dan çıkarıldılar. 1978 yılında Kırım'a ilk defa geri dönen her iki seferinde de geri iade edilen bir Kırım Tatarı Musa Mahmut protesto amacıyla Kırım'da kendini yaktı.

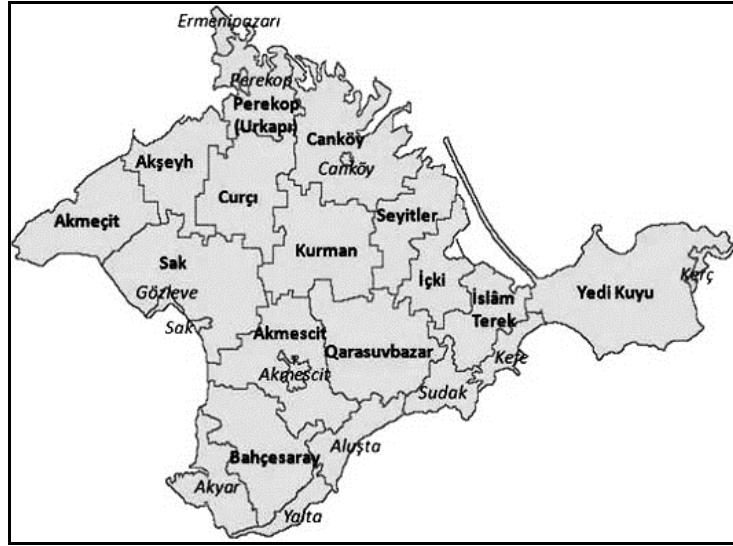
26 Nisan 1978 tarihinde Sovyet makamları Kırım'ı Türkleri için yasak bölge ilan etti. 1988 yılında 45.400, 1990 yılının Haziran'ında 85.000 Kırım Türk'ü vatanlarında yaşıyordu.

Bölge	Sayı (Bin)	Pay (%)	Anadili (%)	
			Kırım Tatarı	Rus
Eski SSCB	271.7	100	92.6	5.3
Şehir	183.3	68.9	91.9	6.3
Köy	84.4	31.1	94	3.2
Rusya	21.3	7.8	89.4	9.6
Ukrayna	46.8	17.2	92.6	4
Beyaz Rusya	0.1	0	36.2	56
Özbekistan	188.8	69.5	93.2	4.9
Kazakistan	3.2	1.2	88.9	9.2
Georgia	0.6	0.2	71.2	11.1
Azerbaycan	0.5	0.2	77.6	17.1
Kırgızistan	2.9	1.1	88.7	9.5
Tacikistan	7.2	2.7	94.2	5

Tablo-7: SSCB'de Kırım Tatarları, 1989 Yeniden Yerleşim ve Dil Özellikleri (1989 SSCB Nüfus Sayımı Verileri)²³

²² A. Krındaç - R. Turovskiy, "Kırım Türklerinin Vatan'a Dönüşü", *Emel*, Sayı: 195, 1993, s. 15.

²³ Goskomstat SSSR, Narodnoe Hozyaysto SSSR V. 1989 G., s. 64-70.

Şekil-3: Kırım Şehirleri ve Türkçe İsimleri²⁴

Bölge / şehir meclisi	2001 Nüfusu	Rus	%	Kırım Tatarları	%	Ukraynalılar	%	Belarus	%
Bahçesaray bölgesi	92542	50250	54.30%	19711	21.30%	18138	19.60%	1.111	1.20%
Belogorsky bölge	66458	32700	49.20%	19406	29.20%	10766	16.20%	598	0.90%
Dzhankovskiy bölge	82328	32000	38.90%	17783	21.60%	27827	33.80%	1.400	1.70%
Kirov bölgesi	58016	29300	50.50%	14794	25.50%	10211	17.60%	986	1.70%
Kırmızı Güvenlik Bölge	93782	45700	48.70%	15662	16.70%	25602	27.30%	2.063	2.20%
Krasnoperekopsky bölge	31843	10600	33.20%	5477	17.20%	13820	43.40%	382	1.20%
Leninsky District	69629	38150	54.80%	20332	29.20%	10792	15.50%	905	1.30%
Nizhnegorsky bölge	56976	28700	50.40%	16409	28.80%	9116	16.00%	1.026	1.80%
Pervomajskij alanı	40376	14200	35.10%	8681	21.50%	15303	37.90%	686	1.70%
Razdolnensky bölge	37185	15300	41.10%	4946	13.30%	14911	40.10%	521	1.40%
Saki	80964	36600	45.20%	14169	17.50%	25504	31.50%	1.781	2.20%
Simferopol bölgesi	149.253	73700	49.40%	33134	22.20%	35074	23.50%	2.090	1.40%
Sovyet alanı	37576	18200	48.50%	8342	22.20%	8304	22.10%	488	1.30%
Karadeniz bölgesi	34112	18000	52.80%	4332	12.70%	9995	29.30%	512	1.50%
Aluşta belediye meclisi	52215	36000	67.10%	3080	5.90%	12000	23.00%	731	1.40%
Ermeni belediye meclisi	26876	15000	55.70%	900	3.50%	8900	36.20%	300	1.10%
Dzhankovskiy Kent Konseyi	42861	25631	59.80%	3472	% 8.10	11100	25.90%	643	1.50%
Evpatorijsky Kent Konseyi	117565	68740	64.90%	7310	6.90%	24680	23.30%	1.589	1.50%
Kerch belediye meclisi	158165	124000	78.70%	2.983	1.90%	24180	15.40%	1.727	1.10%
Krasnoperekopsky Kent Konseyi	30902	16561	51.00%	1.121	3.00%	13602	40.90%		
Saki belediye meclisi	28522	19150	65.10%	1.710	5.80%	7150	24.30%	530	1.80%
Simferopol belediye meclisi	358.108	239000	66.70%	24060	% 7.00	73194	21.30%	3780	1.10%
Sudak belediye meclisi	29448	8575	59.20%	2.520	17.40%	2.550	17.60%	190	1.30%
Feodosia Kent Konseyi	108788	78545	72.20%	5004	4.60%	20452	18.80%	1.958	1.80%
Yalta şehir meclisi	139.584	91567	65.6%	1.815	1.3%	38525	27.6%	2.233	1.60%
Kırım	2024074	1180400	58.30%	243400	12.00%	492.200	24.30%	29300	1.40%
Sevastopol	379200	269953	71.60%	1.858	0.50%	84420	22.40%	5872	1.60%

Tablo-8: 2001 Yılında Kırım'daki Kırım Tatarlarının Nüfusu²⁵²⁴ Wikipedia, 2014.²⁵ 2001 Ukrayna Nüfus Sayımı.

2010 nüfus sayımına göre 1.954.000 kişilik Kırım Yarımadası'nın nüfusu Ruslar %58,32, Ukraynalılar %24,32, Kırım Tatarları %12,1, Beyaz Ruslar %1,44, Tatarlar %0,54, Ermeniler %0,43 ve Yahudiler %0,22.

Diğer azınlık grupları: Polonyalılar, Moldovalılar, Azeriler, Özbekler, Koreliler, Yunanlar ve Karadeniz Almanları, Çuvaşlar, Romanlar, Bulgarlar ve Gürcülerdir.

Şu an 300-350 bin Kırım Türk'ü vatanlarında yaşamaktadır.

Kırım Türklerinin eski Sovyetler Birliği'ndeki toplam nüfusları KTMHT tarafından 400-450 bin kişi olarak tahmin edilmekte. Resmi rakamlar buna dahi karşı çıkmakla beraber 1989 yılında Sovyetlerin yapmış olduğu Kırım Tatarlarının sürgün yerlerine göre dağılımını gösteren Tablo-7 %2'lik büyüme oranıyla büyütülse dahi bu rakama kolayca ulaşılabilir (473 bin kişi). Sürgün sonrasındaki hayatta kalanların sayısı Sovyetler Birliği ortalaması olan yıllık %2 ile bile büyütülecek olursa 69 yılda 550 bin Kırım Türk'ü olması gerekirdi.

Sonuç

Kırım'ın Ruslar tarafından işgal edildiği 1783 tarihinden itibaren Kırım Türkleri Kırım'da bir var olma mücadelesi vermiştir. Önce göçlerle Balkanlar ve Anadolu'ya göçmüş, sonrasında Balkan savaşları ve sonrasında tekrar Balkanlardaki bu Tatar unsurlar da Türkiye'ye göçmüştür. Bu çalışma çeşitli nüfus artış oranlarına ait öngörüler sonrasında Türkiye'de 7.5-8 milyon Kırım kökenli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının yaşadığı tahmin edilmiştir.

Kırım'da kalan Kırım Türkleri çeşitli dönemlerde sürgünler, suni açlık politikaları ve katliamlara uğramış, sonunda da 18 Mayıs 1944'de vatanları Kırım'dan topyekün sürgün edilmiştir. Bu sürgün sonrasında hayatta kalan nüfusları sürgün edildikleri bölgelerin nüfus artışlarına rağmen çok düşük olan %2'lik bir nüfus artış oranıyla tahmin edildiklerinde sürgün bölgelerinde 550 bin Kırım Türk'ünün olması gerekir ki bunlardan ancak 300-350 bini vatanları olan Kırım Yarımadası'na dönebilmişlerdir. Kırım Tatar Milli Hareketi dönemeyen yaklaşık 100 bin kişinin olduğunu tahmin etmektedir. Bununla birlikte sürgün bölgelerinden Rusya Federasyonu ve Ukrayna'ya çeşitli sebeplerle göçmüş bir o kadar kişinin daha olduğu tahmin edilmektedir.

Kaynaklar

ABDULLAH, Zihni: "Bir Leh Kolonielinin Kırım Hatıraları", *Emel Mecmuası*, No: 6, Sayı: 3, 1934.

ANDREEV, E.M.: et al., *Naselenie Sovetskogo Soiuza, 1922-1991*, Moscow, Nauka, 1993,

http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_the_Soviet_Union#cite_note-and-2, <Çevrim İçi: 3/4/2014.

ARSLAN, Sezer: *Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, 2008.

BARLAS, Cafer: *Dünü ve Bugünü ile Kafkasya Özgürlük Mücadelesi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1999.

BERBER, Ferhat: "19. Yüzyılda Kafkasya'dan Anadolu'ya Yapılan Göçler", *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 31, Güz, 2011.

FISHER, Alan: *A Precarious Balance: Conflict, Trade and Diplomacy on the Russian-Ottoman Frontier*, Isis, İstanbul, 1999.

GOSKOMSTAT SSSR: *Narodnoe Hozyaysto SSSR V*, 1989.

GÖZAYDIN, Ethem Feyzi: *Kırım Türklerinin Yerleşme ve Göçmeleri*, İstanbul, 1948.

GÜRMAN, Onur: *Türk Tarihinin Kısa Kronolojisi*, <http://bilgiuzayi.com/forum/index.php?PHPSESSID=qbagc01cp2t8asf084h1r45p4&topic=607.msg619#msg619> <Çevrim İçi: 3/4/2014.

<http://www.eba.gov.tr/gorsel/bak/0d9b8d66110d8c984492ba96346d26c01a978ba89e031> <Çevrim İçi: 3/4/2014.

İPEK, Nedim: *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, TTK, Ankara, 1994.

KARPAT, Kemal H.: *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, Çev. Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

KRİNDAC, A. - TUROVSKİY, R.: "Kırım Türklerinin Vatana Dönüşü", *Emel*, Sayı: 195, Ankara, 1993.

MCEVEDY, Colin - JONES, Richard: *Atlas of World Population History*, Penguin, 1978.

National composition of the population. 2001 Ukrainian Population Census. State Statistics Committee of Ukraine.

ÖZTÜRK, Yücel - İKİEL, Cercis: *Kırım'da Nüfus ve Yerleşmeye Genel Bir Bakış (16-19. Yüzyıl)*, web.sakarya.edu.tr/~cikiel/KIRIM1.pdf, Çevrim İçi: 3/4/2014.

ROSKOSCHNY, H.: *Russland. Land und Leute*, band 1. Leipzig o.j.

SAYDAM, Abdullah: *Kafkasya'da Bağımsızlık Mücadeleleri ve Türkiye*, Trabzon, T.C. Karadeniz Teknik Üniversitesi Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi, 1993.

SAYDAM, Abdullah: *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, TTK, Ankara, 1997.

SEMENOV, Tyanşanskiy: *Polnoye Apisaniye Naşego Oteçcswa*, Cilt: XIV, Novorossiya, Kırım, St. Petersburg, 1910.

"Taşkent Davası", *Emel Mecmuası*, Samizdat Kütüphanesi 7 Numaralı Samizdat, Sayı: 99, 1.7.1969.

TOTT, Baron de: *Mémoires du baron de Tott, sur les Turcs et les Tartares (1784)*, <https://archive.org/details/mmoiresdubarond04tottgoog> <Çevrim İçi: 3/4/2014.

United Nations, *World Population Prospects The 2006 Revision Highlights*, New York, 2007.